

АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ ПРИ ВИРІШЕННІ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ

Маринів Н. А.

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету
м. Суми, Україна*

Проголошуючи право кожного на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб як одне із основоположних прав людини [1, ст. 55], Конституція України гарантує право кожного на правову допомогу, покладаючи при цьому на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи такою допомогою [1, ст. 59]. Право на правову допомогу з одного боку виступає як одне із фундаментальних прав людини, яке кожна особа отримує як учасник і суб'єкт правовідносин, у які вона вступає у своєму суспільному житті, з другого – це одна з ключових конституційних гарантій прав і свобод людини, а також її конституційно-правового статусу, що дозволяє забезпечувати та реалізовувати визначені Конституцією України права й свободи людини й громадянина [2, с. 434].

Для забезпечення особи правовою допомогою належного рівня в Україні діє адвокатура, що здійснює захист, представництво та надає інші види правової допомоги на професійній основі [3, ст. 2].

Використовуючи надане конституційне право на правову допомогу фізичні та юридичні особи все частіше звертаються за її отриманням до адвокатів, покликаних здійснювати судове представництво в адміністративному судочинстві при вирішенні податкових спорів. Право на оскарження рішення, прийнятого контролюючим органом у разі коли платник податків вважає, що останній неправильно визначив суму грошового зобов'язання або прийняв будь-яке інше рішення, що суперечить законодавству або виходить за межі його повноважень, встановлено Податковим кодексом України [4, ст. 55, 56]. Відсутність ясності й однозначності у розумінні змісту податково-правових норм та їх юридичного складу суб'єктами податкових правовідносин провокують виникнення численних конфліктів та спорів між ними. Відносини оподаткування самі по собі є потенційно конфліктними. Це обумовлено різними, нерідко протилежними, інте-

ресами платників та контролюючих органів. Платники намагаються оптимізувати сплату своїх податкових зобов'язань, зменшивши їх розмір, в той час як держава зацікавлена в максимальному надходженні коштів від сплати податків і зборів. Це, поза всяким сумнівом, сприяє збільшенню кількості податкових спорів, при вирішенні яких сторони доводять свою правоту, оперуючи певними доказами.

Поняття доказів та питання щодо предмета доказування в податкових спорах, в судовому порядку, врегульовано нормами чинного Кодексу адміністративного судочинства України [5, ст. 69, 138]. Доказами в адміністративному судочинстві є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Предметом доказування є обставини, якими обґрунтовуються позовні вимоги чи заперечення або які мають інше значення для вирішення справи (причини пропущення строку для звернення до суду тощо) та які належить встановити при ухваленні судового рішення у справі. Ці обставини встановлюються судом на підставі пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників, показань свідків, письмових і речових доказів, висновків експертів. В процесі адміністративного юрисдикційного оскарження суд відіграє особливу роль як активний суб'єкт доказування та може впливати на предмет доказування, формувати його тощо. Не дивлячись на це, особи, які беруть участь у справі, виходячи із принципу змагальності, надають суду докази, які, на їх думку, сприятимуть вирішенню справи на їх користь. Ще І. Бентам писав, що мистецтво судочинства полягає саме в умінні суб'єктів доказової діяльності користуватися доказами [6, с. 421].

Загальновідомо, що в основі доказування лежать закономірності пізнання як загальносоціального явища, яке, у свою чергу, може мати різні варіації залежно від сфери застосування та предмету пізнання. Характеризуючи сам процес доказування можна зазначити, що його сутність розкривається в динамічній діяльності сторін доказування, при якій відбувається поетапний перехід від невідомого до відомого. В процесі доказування в податкових спорах формується уявлення про реалізацію зобов'язаними суб'єктами обов'язків з податкового обліку, зі сплати податків, формування та надання податкової звітності, вирішується питання щодо повноти та вчасності виконання цих обов'язків. Разом з тим, слід звернути увагу й на те, що для доказування саме в податкових спорах характерним є зворотній процес, коли певний відомий факт чи обставина, породжують обставину невідому. Така ситуація, наприклад, може скластися у випадку, коли начебто реальна та підтверджена первинними бухгалтерськими документами операція (тобто відома) з купівлі-продажу при її детальній перевірці (наприклад, при дослідженні можливості перевезення проданої кількості товарів тощо) виявляється, на думку контролюючого органу чи суду, фіктивною. У такому випадку відома обставина (здійснена операція) породжує невідому обставину, яка потребує додаткової перевірки та з'ясування. Фіскальна спрямованість контролюючих органів та надання їм дискреційних повноважень ускладнює доказування платниками своєї позиції в рамках адміністративного та судочинства.

вого оскарження рѳшень цих органѳв. Проведення адмѳнѳстративної та податкової реформ, також не призвело до удосконалення доказування в податкових спорах, в результатѳ чого при регулюванні податкових вѳдносин ѳснує велика кѳлькѳсть колѳзѳй, розѳбратися з якими платникам податкѳв ѳ може допомогти саме адвокат, який виконуючи у судѳ, поряд ѳз представництвом, функцѳю захисту прав ѳ свобод людини та громадянина та надання правової допомоги, надѳлений не тѳльки правами сторони, яку вѳн представляє, а ѳ ѳншими, передбаченими Законом України «Про адвокатуру та адвокатську дѳяльнѳсть» [3, ст. 20], що, безумовно, виводить ѳого на окремий рѳвень серед сторѳн та ѳнших представникѳв, які не є адвокатами. Не дивлячись на те, що межѳ самостѳйностѳ адвоката в доказуванні в цѳлому обмеженѳ вказѳвкою особи, ѳнтереси якої вѳн представляє, разом з тим це не звѳльняє адвоката вѳд самостѳйного шляху ѳ способу доказування, не дає права ѳгнорувати вимоги закону ѳ практики в ѳснуванні доказування [7, с.49], та, дотримуючись Правил адвокатської етики [8], використовувати лише дозволенѳ законом засоби ѳх отримання.

Адвокат в адмѳнѳстративному судочинствѳ, дѳючи в ѳнтересах довѳрителя – платника податкѳв (фѳзичної або юридичної особи) з метою захисту ѳго прав, свобод ѳ законних ѳнтересѳв, повинен представити у суд докази, доводячи тѳ обставини, на яких ґрунтуються ѳго (довѳрителя) вимоги та заперечення. [5, ст. 71]. Не дивлячись на те, що при вирѳшеннѳ податкових спорѳв про прѳтиправнѳсть рѳшень, дѳй чи бездѳяльностѳ суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомѳрностѳ такого рѳшення, дѳї чи бездѳяльностѳ покладається на вѳдповѳдача, якщо вѳн заперечує прѳти адмѳнѳстративного позову, тобто на контролюючий орган як суб'єкта владних повноважень [5, ст. 71], на практицѳ доказуванням у данѳй ситуацѳї все одно займається платник податкѳв самостѳйно або через свого представника. Задекларована Податковим кодексом України презумпцѳя добросовѳсностѳ [4, ст. 56] платника податкѳв ѳ обов'язок контролюючого органу доводити факт порушення, на жаль, не працює.

Успѳх адвоката в судѳ, безумовно, залежить вѳд всѳєї роботи, виконаної ним до судового засѳдання, по виявленню, отриманню ѳнформацѳї, предметѳв, документѳв, фѳксацѳї вѳдомостей про обставини справи, які матимуть значення для прийняття рѳшення на користь особи, яку вѳн представляє. Саме завдяки своѳм правам, передбаченим Законом України «Про адвокатуру ѳ адвокатську дѳяльнѳсть» адвокат має можливѳсть, на вѳдмѳну вѳд ѳнших суб'єктѳв доказування, зѳбрати вѳдомостѳ про факти, що можуть використовуватися як докази в справѳ (запит ѳ одержання документѳв чи ѳх копѳй вѳд громадян та юридичних осѳб, ознайомлення на пѳдприємствах, в установах, органѳзацѳях з необхідними документами, опитування громадян, збирання предметѳв ѳ документѳв, отримання письмових висновкѳв фѳхѳвцѳв з питань, що потребують спецѳальних знань та ѳн). Надаючи право адвокату на витребування доказѳв у виглядѳ надання ѳнформацѳї, копѳй документѳв, необхідних адвокату для надання правової допомоги клѳєнту, шляхом направлення до органу державної влади, органу мѳсцевого самоврядування, ѳх посадових та службових осѳб, пѳдприємств, установ ѳ органѳзацѳй незалежно вѳд форми власностѳ та пѳдпорядкування, громадських об'єднань адвокатської запиту, держава при цѳому гарантує ѳго виконання, оскѳльки вѳдмо-

ва в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом.

Таким чином, діяльність адвоката – представника по збору доказів порівняно з іншими категоріями представників сторін має певні особливості, оскільки адвокат має більше гарантованих законодавством можливостей щодо збирання доказів в порівнянні з доказовою діяльністю інших суб'єктів доказування, так як його діяльність регламентується не лише процесуальним законодавством, в даному випадку – Кодексом адміністративного судочинства України, але і Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також Правилами адвокатської етики.

Література:

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Конституція України. Науково-практичний коментар /редкол.: В.Я.Таций (голова редкол.), О.В.Петришин (відп.секретар), Ю.Г.Барабаш та ін.; Нац. акад. прав.наук.– 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2011. – 1128 с.
3. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: в редакції від 05.07.2012 [Електронний ресурс] // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV [Електронний ресурс] // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради України. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15>
6. Бентам И. О судебных доказательствах : монография / И. Бентам, переводчик И. Горонович. – К. : тип. М. П. Фрица, 1876. – 421 с.
7. Власов А.А. Адвокат как субъект доказывания в гражданском и арбитражном процессе. – М.:ООО «Издательство «Юрлитинформ».– 2000. – 198 с.
8. Правила адвокатської етики. –Затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.12 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkdkka.org/pravil-advokatskoji-etiki/>